

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD TIRONEM.

LIBER XVI.

ARGUMENTUM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, agrum Tironem Patras reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

Tullius, et Cicero F. et Q. Tironi humanissimo, et optimo S. D.

Vide, quanta in te sit suavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittete, quem cum meliusculè tibi esset, ad me mitteres; sed cogitavi unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, et facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libentè perferant. Equidè Patras euntem neminem præ-

termittam. Ego omnem spem tui diligentè curandi in Curio habeo. Nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantiùs. Ei te totum trade. Malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas, cætera ego curabo. Etiam, atque etiam vale. Leucade proficiscens, vii. Id. Novembr.

ARGUMENTUM.

Scribit de adversis ventis Corcyræ teneri: hortaturque Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus naviget.

Tullius, et Cicero Tironi suo S. D.

Septimum jam diem Corcyre tenebamur. Quintus autem pater, et filius Butrhoti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil à te litterarum. Iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te, et confirma, et cum commodè, et per valetudinem, et per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus, expectatusque venies. Cura ut valeas etiam, atque etiam, Tiro noster. Vale. xv. Kal. Nov. Corcyræ.

ARGUMENTUM.

Suum Tironis desiderium significat.

Tullius, et Cicero meus, et Frater, et Fratris F. Tironi suo S. D.

Paulò faciliùs putavi posse me ferre desiderium tui, sed planè non fero: et quamquàm magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad ur-

bem me venire: tamen peccasse mihi videor, qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin, posteaquam cibum cœpisti, videris tibi me posse consequi; tuum consilium est. Marionem ad te eò misi, ut aut tecum ad me quamprimùm veniret, aut si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelligeres opus esse, te Patris, convalescendi causa, paulùm commorari, nihil me malle quàm te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis; et comites, et tempestates, et navem idoneam ut habeas diligentèr videbis. Unum illud, mi Tiro, videto (si me amas) ne te Marionis adventus, et hæ litteræ moveant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris, maximè optemperaris voluntati meæ, hæc pro tuo ingenio considera. Nos ità te desideramus, ut amemus. Amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quamprimùm. Illud igitur potiùs. Cura ergò potissimùm, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu rogat, ut valetudinem diligenter curet.

Tullius Tironi suo S. D.

Non queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantùm scribo, et tibi, et mihi ma-

ximè voluntati fore, si te firmum quamprimùm videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citrà Leucadem stadia cxx. Leucade aut reipsum, aut tuas litteras à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Novemb. Alyzia.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

Tullius, et Cic. et Q. Pater, et Filii Tironi suo S. D.

Nos apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nov. indè antè lucem proficiscentes antè diem VIII. Id. Nov. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, et præcipuè me, magistrum tuum, confirma te. Ego valdè suspenso animo expecto, primùm te scilicèt, deindè Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimùm te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quarè nihil properaris: satis quotidie videro, si valebis; utilitatibus tuis possum carere; te valere, tua causa primùm volo, tum meâ, mi Tiro. Vale.

ARGUMENTUM.

Fere tota est hortatio ad curandam valetudinem.

Tullius Tironi suo, et Cicer. et Q. Pater, et Q. F. S. D.

Variè sum affectus tuis litteris; valdè priore

pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque via committas. Satis te mature videro, si plane confirmatum videro. De medico et tu bene existimari scribis, et ego sic audio: sed plane curationes ejus non probo: jus enim dandum tibi non fuit, cum esses: sed tamen et ad illum scripsi accurate, et ad Lysonem. Ad Curium vero, suavissimum hominem, et summi officii, summaque humanitatis, multa scripsi: in his, etiam ut si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes graeci: deinde, quod cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit. Sed eum tu laudas. Tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret. Medico ipsi puto aliquid dandum esse, quod sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris. Omnia viceris, si ut spero, te validum videro. Ego puto, te bellissime, si recte erit, cum quaestore Messinio decursurum. Non inhumanus est, teque, ut mihi visus est, diligit: et cum valetudini tuae diligentissime consulueris, tum, mi Tiro, consulto navigationi. Nulla in re jam te festinare volo. Nihil laboro, nisi ut salvus sis. Sic habeto, mi Tiro; neminem esse, qui me amet, quin idem te amet: et cum tua, et mea maxime interest, te valere, tum multis est curae. Adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare po-

tuisti: nunc te nihil impedit: omnia deponere: corpori servi. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, et salve. Lepta tibi salutem dicit, et omnes. Vale. VII. Id. Nov. Leucade.

ARGUMENTUM.

Idem argumentum; ut Tiro valetudinem curet.

Tullius, et Cic. Q. Q. Tironi S. D.

Tertiam ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quid scriberem. Igitur illa; quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiae. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem praetermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, ut simul navigares, nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam, atque etiam vale. VII. Id. Nov. Actio, vesperi.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cicero significat, quanta curae sibi Tironis valetudo sit.

Q. Cic. Tironi S. D.

Magnae nobis est sollicitudini valetudo tua. Nam tametsi qui veniunt, nuntiant; tamen in

magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutiùs à nobis abfuturus est is, cujus usum, et suavitatem desiderando sentimus. Attamen, quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, et viæ per hiemem, nisi benè firmum, committas: neve naviges, nisi exploratè. Vix in ipsis tectis, et oppidis frigus infirma valetudine vitatur; nedum in mari, et via sit facilè abesse ab injuria temporis, inquit Euripides. Cui tu quantum credas nescio: ego certè singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, et ut ad nos firmus, ac valens quamprimùm venias. Ama nos, et vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptæ, et ad curandam valetudinem benevolentia plena cohortatio.

Tullius, et Cic. Tir. suo S. D.

Nos à te, ut scis, discessimus ad iv. Non. Nov. Leucadem venimus ad viii. in Nov. ad vii. Actium. Ibi propter tempestatem ad vi. Id. morati sumus. Indè ad v. Id. Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyræ fuimus usque ad xvi. Kal. Dec. tempestatibus retenti: ad xv. Kal. à portu Corcyræorum ad Cassiopem stadia cxx. processimus. Ibi retenti ventis sumus usque ad ix. Kal. Intereà, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Indè austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illa, et die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque

vento postridiè (id erat ad vii. Kal. Dec.) hora quarta Brundusium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad v. Kal. Dec. servus Cn. Plancii Brundusii tandè aliquandò mihi à te expectatissimas litteras reddidit, datas Id. Nov. quæ me molestia valdè levarunt; utinam omninò liberassent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propedièm te valentem fore. Nunc quidèm ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: tuam prudentiam, temperantiam, amorem ergà me novi. Scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimùm sis: sed tamen ità velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim, vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quandò pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura, Curio misi, ut medico honos haberetur, et tibi daret, quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum, et multum Brundusii tibi reliqui, Romæ, vereor, ne ex Kalend. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, et à te petam, ne temerè naviges. Solent nautæ festinare quæstus sui causa. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum, et difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio, (cautè is solet navigare) sin minùs cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam, atquè etiam, noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salve.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad urbem: de statu reipub. civilibus discordiis perturbato: de triumpho suo: de præfectura Campana.

Tullius, et Cic. Ter. Tullia, Q. Q. Tironi S. D.

Etsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quàm tua causa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modò fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nausæ molestiam suscipias æger, et periculose hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Non. Jan. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, et ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino et ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum et acerbis litteras miserat: et erat adhuc impudens, qui exercitum, et provinciam invito senatu teneret: et Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, et Cassius nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant: posteaquàm senatus

consulibus, prætoribus, tribunis pl. et nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet. Nunquàm majore in periculo civitas fuit: nunquàm improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit auctoritate et studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens fatigavit triumphum: sed Lentulus Cos. quò majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria, de repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam, atque etiam cura, ut valeas: litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam, atque etiam vale. Datum pridie Id. Jan.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum reip. et initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

Tullius Tironi suo S. D.

Quo in discrimine versetur salus mea, et bonorum omnium, atque universæ reipublicæ, ex eo scire potes, quòd domos nostras, et patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut, nisi quis Deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem, ut veni ad urbem, non destiti omnia et sentire, et dicere, et facere, quæ ad concor-

diam pertinèrent: sed mirus invaserat furor non solum improbos, sed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur, et oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem relinquimus: quàm sapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, et præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citiorem Considio Noniano (his enim obtulerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neque jam velle absentis rationem haberi sui. Sed præsentem trinudinum petiturum. Accepimus conditiones, sed ita, ut removeat præsidia ex iis locis, quæ occupavit: ut sine metu de his ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis, non honestæ (leges enim imponuntur), sed quidvis est melius, quàm sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare voluerit, bellum paratum est, ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit, tantummodò ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod speramus fieri posse. Delectus enim magnos habebamus: putabamusque, illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, et magna auxilia, Afranio, et Petrejo ducibus, habet à tergo. Videtur, si insaniet, pos-

se opprimi, modò ut urbe salva. Maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, et nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formiis. Nullum majus negotium suscipere volui, quò plùs apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum; video, me castris, et certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quò Dolabella noster apud Casarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ, cave, te perturbent, et impediunt valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valdè tui studiosum, diligentissimè te commendavi; ut et valetudinis tuæ rationem haberet, et navigationis, et totum te susciperet, ac tueretur. Quem omnia facturum confido: recepit enim, et mecum locutus est suavissimè. Tu quandò eo tempore mecum esse non potuisti, quò ego maximè operam, et fidelitatem desideravi tuam, cave festines, ut committas, ut aut æger, aut hieme naviges. Nunquam ego serò te vestisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quàm M. Volusius, à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar. Neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam, ut valeas: et, si valebis, cum rectè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat; Terentia, et Tullia, Romæ. Cura, ut valeas. iv. Kal. Febr. Capua.

ARGUMENTUM.

Narrat quàm periculosus sit Tironi post morbum in viam se dare, exigitque solitam ejus operam in studiis.

Tullius Tironi S. D.

Ego verò cupio te ad me venire: sed viam timo: gravissimè ægotasti: inedia, et purgationibus, et vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quòd fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive nostræ tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompejus erat apud me, cum hæc scribebam. Hilarè, et libentè ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostra para, ut operas reddas. Nostra ad diem dictam fient: docui enim te, fides quod haberet. Fac planè ut valeas: nos ad summum. Vale. XIV. Kalend. Jan.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine solitudinem significat.

Tullius Tironi S. D.

Ægypta ad me venit pridie Id. April. Is etsi mihi nuntiavit, te planè febris carere, et bellè haberè: tamen, quod negavit, te potuisse ad me scri-

bere, curam mihi attulit: et eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum solitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libentè te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibi que conservandum. Cura te etiam, atque etiam diligentèr. Vale.

Scripta jam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi (quòd nec inhumanus est, et te visus est mihi diligere) ut is tecum esset: et cum eo coquum, quo uterere. Iterum vale.

ARGUMENTUM.

Tirone ægotante, litterarum suavitate, et fructu se carere dicit: eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

Tullius Tironi S. D.

Andricus postridiè ad me venit, quàm expectaram. Itaque habui noctem plenam timoribus, ac miseriis. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodò te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo: quas antequàm te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeo. Id scripsi ad Mumium. Audio, te animo angere, et medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, proptèr quam mihi es charissimus. Nunc opus est, te animo valere, ut corpore possis. Id cum tua, tum mea causa facias, à te peto. Acastum